

بررسی تاثیر کیفیت حسابداری بر کاهش دوره زمانی ارائه گزارش حسابداری، ریسک سرمایه گذاری و عدم تقارن اطلاعاتی

امجد عفری^۱ و ناصر جنت مکان^۲

۱ کارشناس ارشد حسابداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد آموزش بین المللی خلیج فارس
(Amjad_3634@yahoo.com)

۲ کارشناس ارشد حسابداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد آموزش بین المللی خلیج فارس

چکیده

هدف این پژوهش بررسی رابطه‌ی بین کیفیت حسابداری و دوره زمانی ارائه گزارش حسابداری و ریسک سرمایه گذاری و تاثیر آن بر عدم تقارن اطلاعاتی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است. نمونه پژوهش شامل ۸۳ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در بازه زمانی ۱۳۸۴-۱۳۹۳ می‌باشد. شاخص‌های کیفیت حسابداری مورد استفاده در این تحقیق، دوره تصدی موسسه حسابداری و اندازه حسابداری است. جهت آزمون فرضیه‌های تحقیق از رگرسیون خطی چندگانه و نرم‌افزار اقتصادسنجی Eviews7 بهره گرفته شده است. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های تحقیق نشان می‌دهد که دوره زمانی ارائه گزارش حسابداری در شرکت‌هایی که دارای دوره تصدی بالای موسسه حسابداری و موسسات حسابداری بزرگ هستند کوتاه‌تر است. همچنین نتایج تحقیق نشان می‌دهد که متغیرهای اندازه‌ی موسسه‌ی حسابداری تاثیر مثبت و معناداری و بر خلاف آن دوره تصدی موسسه حسابداری تاثیر منفی و معناداری بر ریسک سرمایه گذاری در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران دارند. همچنین در بین موارد کیفیت حسابداری تنها دوره تصدی حسابداری می‌باشد که رابطه معکوس و معناداری با عدم تقارن اطلاعاتی دارد.

واژه‌های کلیدی: کیفیت حسابداری، دوره زمانی ارائه گزارش حسابداری، ریسک سرمایه گذاری، عدم تقارن اطلاعاتی

۱- مقدمه

وجود اطلاعات مالی شفاف و قابل اتکا که محصول یک سیستم گزارشگری جامع و مناسب می‌باشد، از ارکان ارزیابی وضعیت و عملکرد یک شرکت و تصمیم‌گیری در مورد سرمایه‌گذاری در شرکت به حساب می‌آید. در هر رویداد اقتصادی، سرمایه‌گذاران برای تصمیم‌گیری نیازمند اطلاعات قابل اتکا هستند. انتشار به موقع گزارش‌های مالی یک عامل کلیدی برای کاهش عدم تقارن اطلاعاتی^۱ و بهبود عملکرد بازار سرمایه است. تاخیرهای مرتبط با انتشار صورت‌های مالی عدم اطمینان مرتبط با تصمیمات سرمایه‌گذاری را افزایش می‌دهد. در ادبیات گزارشگری مالی، تاخیر در ارائه صورت‌های مالی و تاخیر در ارائه گزارش حسابرسی ارتباط نزدیکی با یکدیگر داشته است و در اغلب موارد موضوع به موقع بودن ارائه صورت‌های مالی در کنار به موقع بودن ارائه گزارش حسابرسی بحث می‌گردد. عدم ارائه به موقع گزارش حسابرسی نهایتاً منجر به تاخیر در انتشار اطلاعات می‌گردد. بنابراین مفید بودن اطلاعات افشا شده در صورت‌های مالی سالیانه، با عدم ارائه به موقع گزارش حسابرسی، رابطه عکس داشته و منجر به کاهش سودمندی اطلاعات می‌گردد. طبق مبانی نظری انتظار می‌رود کیفیت حسابرسی باعث افزایش سرعت ارائه گزارش حسابرسی گردد. از آنجایی که گزارش حسابرسی شامل اظهار نظر حسابرس در مورد قابلیت اعتماد صورت‌های مالی است، معمولاً سرمایه‌گذاران دوره کوتاه‌تر گزارش حسابرسی را ترجیح می‌دهند هر چه فاصله زمانی بین پایان سال مالی و تاریخ انتشار صورت‌های مالی واحدهای تجاری کوتاه‌تر باشد، سودمندی حاصل از صورت‌های مالی حسابرسی شده‌ی واحدهای تجاری افزایش می‌یابد. افزایش فاصله‌ی زمانی بین پایان سال مالی و تاریخ انتشار صورت‌های مالی احتمال فاش شدن اطلاعات به نفع گروهی از استفاده‌کنندگان و به زیان سایرین را افزایش می‌دهد (مرادی و پورحسینی، ۱۳۸۸). از سوی دیگر، اهمیت سرمایه‌گذاری برای رشد و توسعه‌ی اقتصادی و اجتماعی به اندازه‌ای است که از آن به عنوان یکی از اهرم‌های قوی برای رسیدن به توسعه یاد می‌شود. اما باید خاطرنشان کرد که عدم توجه به این مقوله نیز می‌تواند موجب افت اقتصادی و قرار گرفتن در یک سیر نزولی شود. بنابراین، باید گفت که رشد اقتصادی و افزایش رفاه عمومی در بلندمدت بدون توجه به سرمایه‌گذاری و عوامل مهم موجود در محیط سرمایه‌گذاری، که بر آن تاثیر می‌گذارد، امکان پذیر نیست (ابزری و همکاران، ۱۳۸۷). یکی از عوامل مهم و اثرگذار بر تصمیم‌گیری در ارتباط با سرمایه‌گذاری در داخل یک کشور، میزان ریسک آن است. بنابراین، سرمایه‌گذاران در تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاری به میزان ریسک توجه زیادی دارند. با توجه به اهمیت ریسک در سطح اقتصاد ملی، تاثیر شاخص‌های کیفیت حسابرسی شامل اندازه‌ی موسسه‌ی حسابرسی و دوره تصدی موسسه حسابرسی بر ریسک سرمایه‌گذاری بررسی می‌شوند. این عوامل با توجه به تاثیری که بر شفافیت محیط گزارشگری مالی، کاهش عدم تقارن اطلاعاتی و ارزش شرکت دارند، موجب تغییر در ریسک سرمایه‌گذاری می‌شوند. در ارتباط با تاثیر کیفیت حسابرسی بر ریسک سرمایه‌گذاری استدلال می‌شود، که افزایش کیفیت حسابرسی سبب افزایش شفافیت و کیفیت افشای اطلاعات در سطح محیط اطلاعاتی شرکت می‌شود. افزایش شفافیت اطلاعاتی سبب کاهش عدم قطعیت در ارتباط با سهام شرکت و در نتیجه سبب کاهش نوسان‌های بازده سهام می‌شود و در نهایت منجر به کاهش ریسک سرمایه‌گذاری می‌شود (پاستور و ونسی، ۲۰۰۳). از سوی دیگر، نقش نظارتی حسابرس مستقل و افزایش کیفیت حسابرسی سبب افزایش کیفیت حاکمیت شرکتی می‌شود که در نهایت افزایش کیفیت سود و کیفیت گزارشگری مالی را به دنبال دارد. افزایش کیفیت سود و کیفیت گزارشگری مالی سبب شفافیت بیشتر محیط اطلاعاتی و کاهش عدم تقارن اطلاعاتی در ارتباط با سهام شرکت در بازار می‌شود (تاو، ۲۰۱۲). با توجه به مطالب مزبور و عواقب مربوط به تأخیر ارائه‌ی گزارش حسابرسی و همچنین تاثیر کیفیت حسابرسی بر ریسک سرمایه‌گذاری، سؤال اساسی مطرح در این پژوهش این است که آیا کیفیت حسابرسی، مدت زمان ارائه‌ی

---

1. Information asymmetry

1. Pastor and Veronesi

2. Tao

گزارش حسابرسی را بهبود می بخشد؟ آیا کیفیت حسابرسی سبب کاهش عدم تقارن اطلاعاتی می شود؟ و همچنین آیا کیفیت حسابرسی موجب کاهش ریسک سرمایه گذاری می شود؟

پیشینه تحقیق :

ثقفی و معتمدی فاضل (۱۳۹۰)، رابطه‌ی میان کیفیت حسابرسی و کارایی سرمایه گذاری در شرکت‌های با امکانات سرمایه گذاری بیشتر را بررسی کردند. نتایج یافته‌های آنان نشان می‌دهد اگر شرکت‌ها با امکانات سرمایه گذاری بیشتر از حسابرسان با کیفیت بیشتر استفاده کنند، سطح بالاتری از کارایی سرمایه گذاری را تجربه خواهند کرد.

آقایی و ناظمی (۱۳۹۱) در تحقیقی به بررسی رابطه بین تخصص حسابرس در صنعت و مدیریت اقلام تعهدی اختیاری پرداختند. در این تحقیق قدرمطلق اقلام تعهدی اختیاری در شرکت‌هایی که توسط حسابرسان متخصص صنعت رسیدگی شده‌اند با سایر شرکت‌ها، برای آزمون مدیریت سود مورد مقایسه قرار گرفتند. نتایج حاصل از تحقیق آنها نشان داد شرکت‌هایی که حسابرس آنها، متخصص صنعت است دارای سطح مدیریت اقلام تعهدی اختیاری پایین تر می‌باشند.

سجادی و همکاران (۱۳۹۲) در تحقیقی به بررسی تاثیر معیارهای کیفیت حسابرسی بر ریسک سرمایه گذاری در شرکت‌های بورسی پرداختند. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که متغیرهای اندازه‌ی موسسه‌ی حسابرسی و تداوم انتخاب حسابرس تاثیر مثبت و معناداری و متغیر تخصص حسابرس در صنعت تاثیر منفی و معناداری بر ریسک سرمایه گذاری در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران دارند.

خدای پور و همکاران (۱۳۹۲)، در این تحقیق به بررسی بررسی تاثیر هزینه‌های نمایندگی و عدم تقارن اطلاعاتی بر کیفیت حسابرسی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. نتایج حاصل از این مطالعه نشان می‌دهد اگر برای محاسبه کیفیت حسابرسی از معیار اندازه حسابرس استفاده شود، یک رابطه منفی و معناداری بین هزینه‌های نمایندگی و کیفیت حسابرسی وجود دارد. در واقع، با افزایش هزینه‌های نمایندگی از کیفیت حسابرسی صورت‌های مالی کاسته شده است. همچنین یک رابطه منفی و معنادار بین عدم تقارن اطلاعاتی و کیفیت حسابرسی وجود دارد. به عبارت دیگر، با افزایش عدم تقارن اطلاعاتی، کیفیت حسابرسی کاهش می‌یابد. یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد هنگامی که برای محاسبه کیفیت حسابرسی از معیار نوع گزارش حسابرسی استفاده شد، هیچ رابطه معناداری بین هزینه‌های نمایندگی و کیفیت حسابرسی مشاهده نگردید. همچنین بر خلاف پیش‌بینی، رابطه بین کیفیت حسابرسی و عدم تقارن اطلاعاتی مثبت و معنادار شد.

طالب نیا و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهش خود به بررسی تاثیر مدیریت سود و کیفیت حسابرسی بر سرمایه گذاری بیش از حد شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. نتایج این پژوهش حاکی از آن است که با افزایش اقلام تعهدی اختیاری، میزان سرمایه گذاری بیش از حد نیز افزایش می‌یابد و مضافاً، بین کیفیت حسابرسی و سرمایه گذاری بیش از حد نیز رابطه منفی وجود دارد. در گروه بندی انجام شده نیز، نتایج نشان می‌دهد که در شرکت‌های با کیفیت حسابرسی و اقلام تعهدی پایین، کمترین مقدار سرمایه گذاری غیر بهینه صورت پذیرفته در حالی که در شرکت‌های با کیفیت حسابرسی پایین و اقلام تعهدی بالا بیشترین سرمایه گذاری غیر بهینه مشاهده می‌شود.

برزیده و معدنچی‌ها (۱۳۹۳) در این پژوهش به بررسی رابطه بین تخصص موسسه حسابرسی در صنعت و تاخیر گزارش حسابرسی پرداختند. نتایج نشان می‌دهد که تخصص حسابرس در صنعت بر تاخیر گزارش حسابرسی تاثیر معناداری ندارد، و همچنین تخصص حسابرس در صنعت بر تاخیر گزارش حسابرسی تاثیر معناداری و معکوس دارد. یعنی حسابرسان متخصص صنعت، گزارش حسابرسی را زودتر از همکیشان غیرمتخصص خود صادر می‌نمایند.

پسر دودکش و حسن زاده (۱۳۹۴) در این تحقیق به بررسی رابطه بین عدم تقارن اطلاعاتی و کیفیت حسابرسی پرداختند. نتایج نشان داد که بین کیفیت حسابرسی (اندازه موسسه حسابرسی و دوره تصدی حسابرس) و عدم تقارن اطلاعاتی رابطه منفی و معناداری وجود دارد.

پورحیدری و همکاران (۱۳۹۴) در تحقیقی به بررسی تاثیر کیفیت حسابرسی بر به موقع بودن گزارش حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. نتایج آنها نشان داد که بین تخصص حسابرس در صنعت و به

موقع بودن گزارش حسابرسان ارتباط مثبت و معناداری وجود دارد. و همچنین، بین اندازه حسابرسان و به موقع بودن گزارش حسابرسان ارتباط معناداری وجود ندارد.

مهدوی و حسینی نیا (۱۳۹۴) در تحقیقی به بررسی اثربخشی کیفیت حسابرسان بر کاهش تاخیر در ارائه گزارش حسابرسان در شرکت های پذیرفته شده در بازار بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. نتایج نشان می دهد که بین نوع گزارش حسابرسان با تاخیر در ارائه گزارش حسابرسان، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. یعنی، در صورت دریافت گزارش حسابرسان تعدیل شده، تاخیر در ارائه گزارش حسابرسان بیشتر می شود. همچنین نتایج نشان می دهد که بین تغییر حسابرسان و تخصص حسابرسان در صنعت با تاخیر در ارائه گزارش حسابرسان، رابطه معناداری وجود ندارد. یعنی تغییر حسابرسان و تخصص حسابرسان در صنعت باعث کاهش تاخیر در ارائه گزارش حسابرسان نمی شود.

ملازمینی و مرفوع (۱۳۹۴)، در این تحقیق به بررسی رابطه بین کیفیت افشای اطلاعات و تاخیر در زمان صدور گزارش حسابرسان، نتایج پژوهش نشان می دهد که بین متغیرهای مستقل خطای پیش بینی سود و میزان تعدیلات سنواتی با متغیر تاخیر در زمان صدور گزارش حسابرسان رابطه معنادار و منفی برقرار بوده و بین متغیر مستقل رتبه کیفیت افشای اطلاعات شرکت ها و تاخیر در زمان صدور گزارش حسابرسان، رابطه ای برقرار نمی باشد. همچنین از میان متغیرهای کنترلی، اندازه شرکت، اندازه موسسه حسابرسان، داشتن خبر خوب یا بد و میزان بدهی شرکت، تنها اندازه شرکت با متغیر تاخیر در زمان صدور گزارش حسابرسان دارای رابطه معنادار و منفی بوده و سایر متغیرها فاقد هر گونه رابطه معنادار می باشند.

وکیلی فرد و همکاران (۱۳۹۵) در این پژوهش به بررسی اثر کیفیت حسابرسان بر اقلام تعهدی اختیاری و ارائه گزارش حسابرسان مشروط پرداختند. نتایج علمی پژوهش بیانگر آن است که در شرکت های با اندازه بزرگ، دوره تصدی گری ۵ سال حسابرسان به احتمال بیشتر اقلام تعهدی اختیاری را کاهش می دهد. از طرفی به احتمال زیاد شرکت هایی که از حسابرسان متخصص استفاده می نمایند تمایل کمتری به دریافت گزارش مشروط دارند.

دی فوند و همکاران^۴ (۲۰۰۰) معتقدند شرکت هایی که توسط حسابرسان مستقل تر و بزرگتری حسابرسان می شوند، اطلاعات معتبرتر و با کیفیت تری افشا می کنند که سبب کاهش عدم تقارن اطلاعاتی می شود. همچنین آنان بیان می کنند کاهش عدم تقارن اطلاعاتی سبب کاهش سطح ریسک در محیط اطلاعاتی شرکت می شود.

لام و جینگ^۵ (۲۰۰۴) در تحقیق خود نشان دادند که افزایش سطح ریسک انگیزه ای برای کاهش عدم تقارن اطلاعاتی توسط شرکت است. زیرا، افزایش سطح ریسک سبب افزایش هزینه های سرمایه می شود. همچنین آنان بیان کردند که افشای مالی از طریق گزارشگری سالانه گواهی شده توسط حسابرسان معتبر سبب کاهش عدم تقارن اطلاعاتی می شود.

آلماتایری و همکاران^۶ (۲۰۰۹) به بررسی رابطه دوره تصدی و تخصص صنعتی حسابرسان با عدم تقارن اطلاعاتی پرداختند. آنها دریافتند، عدم تقارن اطلاعاتی ارتباط منفی با دوره تصدی و تخصص صنعتی حسابرسان دارد.

حکیم و عمری^۷ (۲۰۱۰) به بررسی رابطه کیفیت حسابرسان مستقل، عدم تقارن اطلاعاتی و اختلاف قیمت پیشنهادی خرید و فروش سهام پرداختند. معیار کیفیت حسابرسان مستقل در پژوهش آنها حسابرسان چهار شرکت بزرگ، تخصص صنعتی حسابرسان و دوره تصدی حسابرسان است. همچنین آنها دریافتند اختلاف قیمت پیشنهادی خرید و فروش سهام با حسابرسان ۴ شرکت بزرگ و تخصص صنعتی حسابرسان رابطه منفی و با دوره تصدی حسابرسان رابطه مثبت دارد.

آبدین و زلوکی^۸ (۲۰۱۲) در تحقیقی به بررسی ارتباط بین تخصص حسابرسان در صنعت و به موقع بودن گزارش حسابرسان پرداختند. نتایج تحقیق آنها نشان داد که شرکت هایی که حسابرسان آنها متخصص صنعت است نسبت به سایر شرکت ها که حسابرسان آنها متخصص نیست گزارش حسابرسان به موقع تری ندارند، لذا تخصص حسابرسان در صنعت تاثیری بر به موقع

-
1. Defond & et al
  2. Lam and Jing
  1. Almutairi & et al
  2. Hakim & Omri
  3. Abidin & Zaluki

بودن گزارش حسابرسی ندارد. همچنین، آنها به این نتیجه رسیدند که اندازه حسابرسی باعث افزایش سرعت گزارش حسابرسی می‌گردد.

تورل و همکاران^۹ (۲۰۱۶) به بررسی رابطه بین پذیرش استانداردهای گزارشگری مالی بین المللی و تاخیر در ارائه گزارش حسابرسی پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد که بین نوع گزارش حسابرسی، اندازه موسسه حسابرسی و تغییر حسابرسی با تاخیر در ارائه گزارش حسابرسی رابطه معناداری وجود دارد.

ریهویل و همکاران^{۱۰} (۲۰۱۶) در پژوهشی به بررسی دلایل تاخیر در ارائه گزارش حسابرسی پرداختند و یافته‌های آنان حاکی از آن بود که بین تخصص حسابرسی در صنعت و تاخیر در ارائه گزارش حسابرسی رابطه منفی و معناداری وجود دارد.

فرضیات تحقیق:

با بررسی ادبیات و نتایج تحقیقات گذشته فرضیه‌های ذیل تدوین گردیدند:

فرضیه اول: بین دوره تصدی موسسه حسابرسی و تاخیر در ارائه گزارش حسابرسی رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه دوم: بین اندازه موسسه حسابرسی و تاخیر در ارائه گزارش حسابرسی رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه سوم: اندازه موسسه حسابرسی بر ریسک سرمایه‌گذاری ارتباط معناداری وجود دارد.

فرضیه چهارم: دوره تصدی موسسه حسابرسی در شرکت بر ریسک سرمایه‌گذاری ارتباط معناداری وجود دارد.

فرضیه پنجم: بین اندازه موسسه حسابرسی و عدم تقارن اطلاعاتی در بورس اوراق بهادار تهران رابطه معنادار وجود دارد.

فرضیه ششم: بین دوره تصدی حسابرسی و عدم تقارن اطلاعاتی در بورس اوراق بهادار تهران رابطه معنادار وجود دارد.

روش تحقیق:

پژوهش حاضر از نظر روش شناسی اثبات‌گرایی، از نظر هدف پژوهشی کاربردی، از نظر نوع شبه آزمایشی و روش آن همبستگی است. نتایج حاصل از این پژوهش می‌تواند برای طیف گسترده‌ای از جمله سرمایه‌گذاران، سهامداران، تحلیل‌گران مالی و پژوهش‌گران مفید باشد.

جامعه و نمونه آماری

دوره مورد بررسی در این پژوهش ۱۰ سال، شامل سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۳ است. جامعه آماری پژوهش شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار است که شرکت‌های واسطه‌گری مالی به دلیل متفاوت بودن ماهیت فعالیتشان حذف شده‌اند. نمونه مورد بررسی در این پژوهش شرکت‌هایی است که مجموعه شرایط زیر را دارا باشند:

۱. شرکت قبل از سال ۸۴ در بورس پذیرفته شده باشد.

۲. سال مالی شرکت منتهی به پایان اسفند ماه باشد، در طی دوره مورد مطالعه توقف فعالیت نداشته باشند و سال مالی خود را تغییر نداده باشد.

۳. حداقل ۷۰ روز معاملاتی در طی سال داشته باشد.

با توجه به شرایط بالا تعداد ۸۳ شرکت به روش حذف سیستماتیک برای انجام پژوهش انتخاب شد. داده‌های مورد نیاز با استفاده از نرم افزار تدبیرپرداز، نرم افزار ره آورد نوین، سایت سازمان بورس و صورت‌های مالی شرکت‌ها برای دوره زمانی ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۳ استخراج شد.

مدل‌های پژوهش

در این تحقیق برای فرضیه اول و دوم پژوهش از مدل شماره یک به شرح ذیل بهره گرفته شده است:

4.Towrel & et al

5.Rihiyel

$$ARL = \beta_0 + \beta_1 AuditSize + \beta_2 TENURE + \beta_3 Lev + \beta_4 Profitit + \beta_5 sizeit + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

متغیر وابسته :

ARL: بیانگر تاخیر در ارائه گزارش حسابداری و برابر است با فاصله‌ی زمانی پایان سال و تاریخ گزارش حسابداری

متغیر مستقل :

AuditSize (اندازه موسسه حسابداری): شاخص اندازه‌گیری کیفیت حسابداری، اندازه موسسه حسابداری است که این دو با هم رابطه مستقیم دارند، به طوری که هر چه اندازه موسسه حسابداری بزرگتر باشد، کیفیت حسابداری هم بالاتر خواهد بود. در این تحقیق منظور از اندازه موسسه حسابداری، حسن شهرت موسسه حسابداری (نام تجاری) است. در نتیجه‌ی حسن شهرت موسسه حسابداری، اعتبار اطلاعات صورتهای مالی افزایش یافته و لذا کیفیت حسابداری بالاتر خواهد بود به منظور اندازه‌گیری اندازه موسسه حسابداری، موسسات حسابداری عضو جامعه حسابداران رسمی در زمره موسسات حسابداری کوچک و سازمان حسابداری به دلیل کارکنان زیاد و قدمت بیشتر به عنوان موسسات حسابداری بزرگ قرار می‌گیرد. برای سنجش این متغیر، اگر سازمان حسابداری به عنوان حسابرس شرکت انتخاب شده باشد عدد یک و در غیر اینصورت عدد صفر تعلق می‌گیرد.

TENURE (دوره تصدی موسسه حسابداری): دوره تصدی موسسه حسابداری به عنوان نمایه کیفیت حسابداری به عنوان یکی از متغیرهای مستقل در نظر گرفته شده است. در صورتی که در طی دوره پژوهش، موسسه حسابداری بیش از ۴ سال، حسابرس شرکت صاحبکار بوده باشد، مقدار متغیر مجازی دوره تصدی حسابرس برابر با یک و در غیر اینصورت مقدار آن برابر با صفر در نظر گرفته می‌شود.

متغیرهای کنترلی :

در مدل شماره یک تاثیر متغیرهای اهرم مالی، اندازه شرکت، سودآوری نیز کنترل شد. در ادامه هر یک از این متغیرها توضیح داده شده‌اند.

LEV_{i,t} (اهرم مالی): اهرم مالی معمولاً با گزارشگری به موقع ارتباط مستقیم دارد. زیرا اهرم مالی باعث می‌شود احتمال ورشکستگی شرکت افزایش می‌یابد و متقابلاً احتمال اینکه حسابرس مستقل تحت پیگرد قانونی قرار بگیرد افزایش می‌یابد. لذا در چنین شرایطی حسابرس ملزم است تا حسابداری بیشتری را انجام داده و بالتبع کار حسابداری با تعویق بیشتری به پایان خواهد رسید. در این تحقیق اهرم مالی از طریق تقسیم مجموع بدهی شرکت به کل دارایی حاصل می‌شود.

SIZE_{i,t} (اندازه شرکت): در مطالعات انجام شده قبلی بین تاخیر در ارائه گزارش حسابداری و اندازه یا بزرگی شرکت‌های مورد رسیدگی نوعی رابطه معکوس دیده شده است. اندازه شرکت در این تحقیق از طریق لگاریتم طبیعی ارزش بازار شرکت به دست می‌آید.

Profitit (سودآوری): سودآوری نسبی مالی برای ارزیابی ظرفیت سودآوری شرکت است. در این پژوهش، از این نسبت تقسیم سودخالص بر مجموع دارایی‌ها در پایان دوره استفاده می‌شود.

برای فرضیه سوم و چهارم تحقیق از مدل ذیل بهره گرفته شده است :

(۲)

$$Investment Risk_{i,t} = \alpha_0 + \alpha_1 AuditSize_{i,t} + \alpha_2 Tenure_{i,t} + \alpha_3 Leverage_{i,t} + \alpha_4 Size_{i,t} + \alpha_5 DPR_{i,t} + \alpha_6 RET_{i,t} + \alpha_7 LIQ_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

در فرمول مزبور؛ $Investment Risk_{i,t}$ ریسک سرمایه گذاری؛ $AuditSize$ اندازه موسسه حسابرسی؛
 $Tenure_{i,t}$ دوره تصدی موسسه حسابرسی؛ $Leverage$ اهرم مالی؛ $size$ اندازه شرکت؛ DPR نسبت سود
تقسیمی؛ RET بازده سهام؛ LIQ نقدینگی شرکت. i نماد شرکت مورد نظر و t سال مورد نظر تعریف شده است.

متغیر وابسته مدل :

در این تحقیق متغیر وابسته، ریسک سرمایه گذاری است. در یک تعریف کلی، وستون و بریگام ریسک را نوسان پذیری بازده سرمایه گذاری می نامند. ریسک توسط مارکوویتز^{۱۱} (۱۹۵۲) به شرح زیر بیان شده است:

$$Investment Risk = \sqrt{\frac{\sum (R_i - E(R_i))^2}{n-1}} \quad (۳)$$

در فرمول مزبور؛ R_i بازده روزانه واقعی سهام i ؛ $E(R_i)$ بازده مورد انتظار سهام i و n تعداد دوره ها تعریف شده است.
لازم به توضیح است که در فرمول فوق برای محاسبه ریسک از اطلاعات روزانه استفاده شده است.

بازده واقعی سهام: نسبت کل عایدی حاصل از سرمایه گذاری در یک دوره معین نسبت به سرمایه گذاری است که طی آن دوره مصرف شده است. به طور کلی، بازده سهام به صورت زیر محاسبه شده است.

$$R_t = \frac{(P_t - P_{t-1}) + DPS_t}{P_{t-1}} \quad (۴)$$

در فرمول مزبور؛ R_t بازده سهام عادی در دوره t ؛ P_t قیمت سهام عادی در دوره t ؛ P_{t-1} قیمت سهام در دوره $t-1$ و
 DPS سود نقدی سهام عادی در دوره t تعریف شده است. اگر افزایش سرمایه از محل آورده نقدی و مطالبات یا اندوخته
(سهام جایزه) باشد، به دلیل تفاوت در تعداد سهام قبل و پس از افزایش سرمایه، P_t با P_{t-1} قابل مقایسه نیست. بنابراین، P_t
باید تعدیل شود. در نهایت، بازده سهام عادی یک شرکت به صورت زیر محاسبه شده است:

$$R_t = \frac{(1+a)P_t + DPS_t - P_{t-1} - C}{P_{t-1}} \quad (۵)$$

در فرمول مزبور؛ a درصد افزایش سرمایه (از محل اندوخته یا آورده نقدی و مطالبات) و C آورده نقدی به هنگام افزایش
سرمایه تعریف شده است (خدادادی و کارگروپور، ۱۳۸۸).

متغیرهای مستقل تحقیق

متغیرهای مستقل فرضیه سوم و چهارم اندازه موسسه حسابرسی و دوره تصدی موسسه حسابرسی می باشند که نحوه
محاسبه آن در مدل شماره یک شرح داده شده است.

متغیرهای کنترل تحقیق

متغیرهای کنترل فرضیه های سوم و چهارم تحقیق به شرح ذیل هستند :

1. Markowitz

نسبت سود تقسیمی (DPR)؛ درصدی از سود هر سهم شرکت تعریف شده است. سهامداران جز یک شرکت دو منفعت از سرمایه گذاری خود می برند، یکی تفاوت بین قیمت فروش و قیمت خرید سهم و دیگری سود نقدی سهام. جز اول از منافع سرمایه گذاری معمولاً ارتباط زیادی با متغیرهای مالی مثل نرخ بهره و به طور کلی متغیرهای کلان موثر بر بازار سرمایه دارد. اما سود نقدی سهام عمدتاً تحت تاثیر سودآوری شرکت و سیاست شرکت در زمینه تقسیم سود است. سهامدارانی که نمی خواهند برای کسب منفعت سرمایه گذاری خیلی به افزایش قیمت سهام در آینده، متکی باشند، چشم به سود نقدی سهام می دوزند و در نتیجه برای شرکت هایی که درصد کمتری از سود خود را توزیع می کنند، ریسک بالاتری ارزیابی می کنند (نمازی و خواجهی، ۱۳۸۳).

بازده (RET)؛ نسبت کل عایدی حاصل از سرمایه گذاری در یک دوره معین نسبت به سرمایه گذاری است که طی آن دوره مصرف شده است (خدادادی و کارگریور، ۱۳۸۸).

نقدینگی شرکت (LIQ): نسبت های نقدینگی توانایی شرکت را برای انجام تعهدات کوتاه مدت در سررسید نشان می دهد. با توجه به اینکه توان بالقوه شرکت در دستیابی به منابع تولیدی مورد نیاز و ایجاد فرصت های رشد تا حدود زیادی به نقدینگی شرکت بستگی دارد، انتظار می رود با بالا رفتن نقدینگی، دسترسی شرکت به منابع مورد نیاز، انجام به موقع تعهدات نسبت به مشتریان و اعتباردهندگان افزایش یابد. در نتیجه به نظر می رسد نقدینگی در شرکت ریسک را کاهش می دهد. برای محاسبه نقدینگی از نسبت سریع به شرح زیر استفاده شده است (نمازی و خواجهی، ۱۳۸۳).

$$(۶) \quad \text{نسبت سریع (آنی)} = \frac{\text{موجودی کالا} - \text{دارایی های جاری}}{\text{بدهی های جاری}}$$

سایر متغیرهای کنترلی (اندازه شرکت و اهرم مالی) در مدل قبل شرح داده شده است همچنین برای فرضیه پنجم و ششم پژوهش از مدل ذیل بهره گرفته شده است:

$$(۷) \quad SPREAD_{it} = \alpha_{it} + \beta_1 \cdot AUDIT\ SIZE_{it} + \beta_2 \cdot TENURE_{it} + \beta_3 \cdot SIZE_{it} + \beta_4 \cdot VOLUME_{it} + \beta_5 \cdot RET_{it} + \varepsilon_{it}$$

متغیر وابسته مدل

در این پژوهش رابطه بین اختلاف قیمت پیشنهادی خرید و فروش سهام به عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شده است.

درصد اختلاف قیمت پیشنهادی خرید و فروش نسبی لحظه ای سهام

اختلاف قیمت پیشنهادی خرید و فروش سهام در پژوهش های مختلف یا به صورت مطلق و یا نسبی استفاده شده است. اختلاف قیمت پیشنهادی خرید و فروش مطلق یا واقعی سهام عبارتست از:

قیمت پیشنهادی فروش منهای قیمت پیشنهادی خرید سهام.

اما اختلاف قیمت پیشنهادی خرید و فروش نسبی سهام با استفاده از فرمول زیر که در پژوهش به کار گرفته شده؛ به شرح زیر محاسبه شده است.

$$SPREAD_{it} = [(AP - BP) \times 100] / (AP + BP) \div 2$$

i = بررسی مورد نمونه

t = بررسی مورد دوره

AP = بهترین قیمت پیشنهادی فروش سهام شرکت i در هر لحظه

BP = بهترین قیمت پیشنهادی خرید سهام شرکت i، در هر لحظه

متغیر مستقل مدل :

اندازه مؤسسه حسابرسی (AUDIT SIZE) و دوره تصدی مؤسسه حسابرسی (TENURE) به عنوان متغیر مستقل در نظر گرفته شده است.

متغیرهای کنترلی مدل :

متغیرهای اندازه شرکت (SIZE)، تعداد سهام معامله شده (VOLUME)، بازده سهام (RET) به عنوان متغیرهای کنترلی بررسی شده است.

تعداد سهام معامله شده

$$\text{VOLUME} = \text{تعداد سهام معامله شده}$$

تعداد سهام معامله شده هر سهم در پایان سال برای هر سال محاسبه شده است. در نهایت، تعداد سهام معامله شده در پایان سال، وارد مدل شده است.

یافته‌های تحقیق :

آمار توصیفی :

همانطور که مشاهده می‌شود نتایج آمار توصیفی متغیرهای تحقیق در نگاره‌ی شماره (۱) نشان داده شده است. که نشان می‌دهد میانگین متغیر تأخیر در ارائه‌ی گزارش حسابرسی برابر با ۷۷ روز است. این موضوع نشان دهنده‌ی این است که گزارش حسابرسی شرکت‌های مورد بررسی با تأخیر ارائه می‌شود. هم چنین، این متغیر دارای میانه ۷۹ روز است. بیشینه و کمینه متغیر تأخیر در ارائه‌ی گزارش حسابرسی، به ترتیب، برابر با ۱۳۷ و ۲۲ روز است که بیانگر متفاوت بودن سرعت ارائه‌ی گزارش حسابرسی در بین شرکت‌های مورد بررسی است. انحراف معیار این متغیر برابر با ۲۴ است که نشان از پراکندگی بالای این متغیر دارد. با توجه به نتایج بدست آمده از آماره‌های توصیفی متغیرهای تحقیق می‌توان بیان کرد که اکثر متغیرها از توزیع مناسبی برخوردار هستند.

نگاره (۱) آمار توصیفی متغیرهای تحقیق

متغیر	میانگین	میانه	کمترین مقدار	بیشترین مقدار	انحراف معیار
اندازه مؤسسه حسابرسی (AUDIT SIZE)	۰/۳۲۶	۰	۰	۱	۰/۴۷
دوره تصدی حسابرسی (TENURE)	۶/۳۵	۶	۱	۱۴	۴/۱۳
نسبت سود تقسیمی (DPR)	۰/۶۳	۰/۷۱	۰	۱/۹۳	۰/۳۶
اندازه شرکت (SIZE)	۱۲/۶۳	۱۲/۴۹	۷/۴۷	۱۷/۵۱	۱/۴۹
اهرم مالی (LEV)	۰/۶۵	۰/۶۶	۰/۱۰	۰/۹۷	۰/۱۷
بازده سهام (RET)	۰/۲۳۲	۰/۱۰	-۰/۷۹	۱/۸۶	۰/۵۳
نسبت نقدینگی (LI Q)	۰/۷۴	۰/۶۸	۰/۰۷	۳/۷۹	۰/۴۳
تأخیر در ارائه‌ی گزارش حسابرسی (ARL)	۷۷/۱۹۳	۷۹	۲۲	۱۳۷	۲۴/۴۴۲
سودآوری (PROFIT)	۰/۱۰۷	۰/۰۸	-۰/۳۰۲	۱/۲۳۷	۰/۱۶۶
عدم تقارن اطلاعاتی (SPREAD)	۰/۱۶۵	۰/۱۰۵	-۰/۳۷۰	۱/۳۲۳	۰/۲۲۹
تعداد سهام معامله شده (VOLUME)	۳۷۰,۰۲۰,۰۰۰	۲۸۱,۶۹۰,۰۰۰	۸۱,۹۳۱,۷۲۶	۳,۹۱۰,۰۰۰,۰۰۰	۳۴۷,۷۲۰,۰۰۰

نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌ها :

نتایج آزمون فرضیه های اول و دوم تحقیق :

در این تحقیق تمام مدل‌های تحقیق با استفاده از روش داده‌های ترکیبی مورد آزمون قرار گرفته است. همچنین در این پژوهش با توجه به نوع داده ها و روشهای تجزیه و تحلیل موجود، از روش (داده های ترکیبی) استفاده می‌شود و به منظور تشخیص روش مناسب برای تخمین داده ها از آزمون هاسمن و چاو استفاده شده است.

نگاره‌ی شماره (۲) : نتایج آزمون F لیمر و هاسمن

روش پذیرفته شده	سطح خطا	آماره	
روش داده های تابلویی با اثرات ثابت	۰/۰۰۰	۱/۵۲۴	آزمون F
روش داده های تابلویی با اثرات ثابت	۰/۰۰۰	۲۰/۱۵	آزمون هاسمن

همانطور که در نگاره شماره (۲) مشاهده می‌شود برای هر دو فرضیه تحقیق با توجه به اینکه سطح معناداری به دست آمده از آزمون چاو برابر (۰/۰۰۰) می باشد. در نتیجه فرض H_0 (روش حداقل مربعات معمولی) در سطح اطمینان بیشتر از ۹۹٪ رد شده است روش داده های تابلویی پذیرفته می‌شود همچنین، برای آزمون استفاده از روش پانل (داده های تابلویی) با اثرات ثابت و اثرات تصادفی از آزمون هاسمن استفاده شده است. از آنجایی که سطح معناداری به دست آمده از آزمون هاسمن برابر با (۰/۰۰۰) می باشد. بنابراین فرض H_0 (روش اثرات تصادفی) رد شده است در نتیجه روش اثرات پذیرفته می‌شود.

نتایج آزمون فرضیه اول و دوم پژوهش در نگاره شماره (۳) بیان شده است. ضریب متغیر اندازه موسسه حسابرسی و دوره تصدی حسابرس به ترتیب ۱/۰۸- و ۲/۳۲- است و آماره تی استیودنت آن‌ها به ترتیب ۹/۰۶- و ۲۲/۴۱- است که در سطح خطای پنج درصد معنی دار و منفی می باشند. بنابراین فرضیه اول و دوم تحقیق رد نمی‌گردد. به عبارت دیگر، اندازه موسسه حسابرسی و دوره تصدی بالاتر حسابرس ارتباط معناداری با تأخیر در ارائه گزارش حسابرسی دارد و این ارتباط با توجه به ضرایب متغیرهای مستقل یک ارتباط معکوس است یعنی هرچه کیفیت حسابرسی افزایش پیدا کند ما شاهد کاهش زمان ارائه گزارش حسابرسی هستیم. همچنین، نتایج نشان می دهد که بین متغیرهای کنترلی اندازه شرکت و سودآوری با تأخیر در ارائه گزارش حسابرسی رابطه منفی و معناداری وجود دارد، اما بین متغیر کنترلی اهرم مالی با تأخیر در ارائه گزارش حسابرسی رابطه معنادار وجود ندارد. آماره‌ی F و سطح معناداری نیز بیانگر معنادار بودن الگوی مربوط به فرضیه F اول و دوم پژوهش می باشد.

نگاره (۳): نتایج آزمون فرضیه اول و دوم تحقیق

نام متغیر	ضریب متغیر	خطای استاندارد	آماره t	سطح معنی داری
عرض از مبدا	-۹/۱۹	۰/۷۱	-۱۲/۸۵	۰/۰۰
اندازه موسسه حسابرسی	-۱/۰۸	۰/۱۱	-۹/۰۶	۰/۰۰
دوره تصدی حسابرس	-۲/۳۲	۰/۱۰	-۲۲/۴۱	۰/۰۰
اهرم مالی	۳/۶۱۲	۰/۲۱	۰/۶۸۳	۰/۴۹۵
سود آوری	-۲۶/۷۰۸	۰/۱۵	-۴/۰۳۱	۰/۰۰
اندازه شرکت	-۲/۶۷۷	۰/۰۵	-۲/۰۳۴	۰/۰۴۳
ضریب تعیین تعدیل شده	۰/۰۷	آماره F	۵۲۱	۰/۰۰
آماره دوربین واتسون	۲/۱۴			

نتایج آزمون فرضیه های سوم و چهارم تحقیق :

هدف از فرضیه های سوم و چهارم این تحقیق تاثیر معیارهای کیفیت حسابرسی بر ریسک سرمایه گذاری در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است. در همین راستا با توجه به مبانی نظری مطرح شده الگوی متشکل از یک سری متغیر مستقل و کنترل تدوین شد و در ادامه به آزمون آن پرداخته می شود. قبل از تخمین الگو لازم است تا آزمون F لیمر به منظور بررسی استفاده از روش داده های تابلویی با اثرات ثابت در مقابل روش داده های ترکیبی برای الگوی بالا انجام شود. نتایج حاصل از آزمون F لیمر و آزمون هاسمن در نگاره ی شماره (۴) نمایش داده شده است.

نگاره ی شماره (۴): نتایج آزمون F لیمر و هاسمن

روش پذیرفته شده	سطح خطا	آماره	
روش داده های تابلویی با اثرات ثابت	۰/۰۰۰	۳/۶۸	آزمون F
روش داده های تابلویی با اثرات ثابت	۰/۰۰۰	۳۲/۱۱	آزمون هاسمن

نتایج حاکی از رد فرض H_0 است در نتیجه الگوی، داده های تابلویی با اثرات ثابت روش ارجح است. حال در ادامه نتایج تخمین الگوی تحقیق در نگاره ی شماره (۵) با روش داده های تابلویی با اثرات ثابت نشان داده شده است.

نگاره ی شماره (۵): نتایج تخمین الگوی تحقیق

متغیر	ضریب متغیر	آماره تی	سطح خطا
عرض از مبدا	۲/۲۰	۳/۶	۰/۰۰۰
اندازه موسسه حسابرسی	۰/۱۲۲	۳/۱۲	۰/۰۰۱
دوره تصدی موسسه حسابرسی	-۰/۰۱	۲/۱۵	۰/۰۰۳
نسبت سود تقسیمی	-۰/۰۰۰۱	-۰/۲۲	۰/۸۳۶
اندازه شرکت	-۰/۰۵۲	-۱/۵۲	۰/۱۲۹
اهرم مالی	۰/۱۳۱	۱/۲۸۶	۰/۱۹۸
بازده سهام	۰/۰۰۲۳	۵/۹۲	۰/۰۰۰
نسبت نقدینگی	-۰/۰۵۹	-۱/۹۸	۰/۰۴۸
<i>F</i> (P-Value) آماره		۸/۱۹ (۰/۰۰۰)	
<i>R-Squared</i>		۰/۶۳۵	
ضریب تعیین تعدیل شده		۰/۶۵	
آماره دوربین واتسون		۱/۷۰	

با توجه به نتایج قابل مشاهده در نگاره ی شماره (۵) و با توجه آماره ی F بدست آمده (۸/۱۹) و سطح خطای آن (۰/۰۰۰) ، می توان بیان کرد که در سطح اطمینان ۹۹ درصد، در مجموع الگوی تحقیق از معناداری بالایی برخوردار است. همچنین، با توجه به ضریب تعیین تعدیل شده بدست آمده برای الگو که برابر ۶۵ درصد است، می توان بیان کرد که در مجموع متغیرهای مستقل و کنترل تحقیق بیش از ۶۵ درصد تغییرات متغیر وابسته را توضیح می دهند. افزون بر این با توجه مقدار آماره ی دوربین واتسون که برابر ۱/۷۰ است، می توان بیان کرد که خود همبستگی مرتبه ی اول میان باقیمانده های الگو وجود ندارد.

نتایج آزمون فرضیه سوم تحقیق:

در این فرضیه به بررسی تاثیر اندازه ی موسسه ی حسابرسی بر ریسک سرمایه گذاری شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداخته شده است. با توجه به نتایج بدست آمده در نگاره ی شماره (۵) از تخمین الگوی تحقیق و ضریب

متغیر اندازه‌ی موسسه‌ی حسابرسی (۰/۱۲۲) و سطح خطای آن (۰/۰۰۱) می‌توان بیان کرد که در سطح خطای قابل پذیرش ۵ درصد، متغیر اندازه‌ی موسسه‌ی حسابرسی تاثیر مثبت و معناداری بر ریسک سرمایه گذاری شرکت‌ها دارد. با توجه به نتیجه مزبور می‌توان بیان کرد شرکت‌های حسابرسی شده توسط سازمان حسابرسی، دارای ریسک بیشتری به نسبت دیگر شرکت‌ها هستند. در راستای مبانی نظری انتظار بر این بود که هر چه اندازه‌ی موسسه‌ی حسابرسی بزرگتر باشد، به دلیل امکانات و اعتبار و وجهه بهتری که نسبت به دیگر مؤسسات کوچکتر دارد، کیفیت بالاتری از خدمات را ارائه کند در نتیجه، سبب افزایش شفافیت اطلاعاتی و کاهش عدم اطمینان شده و در نهایت سبب کاهش ریسک سرمایه گذاری شود. اما مطابق با نتایج تحقیق حسابرسی انجام شده توسط مؤسسات عضو جامعه حسابداران رسمی ایران نسبت به حسابرسی انجام شده توسط سازمان حسابرسی از کیفیت بالاتری برخوردار است. با توجه به نتیجه مزبور می‌توان بیان کرد شرکت‌های حسابرسی شده توسط سازمان حسابرسی، دارای ریسک بیشتری به نسبت دیگر شرکت‌ها هستند.

نتایج آزمون فرضیه چهارم تحقیق:

در این فرضیه به بررسی تاثیر دوره تصدی موسسه حسابرسی بر ریسک سرمایه گذاری شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداخته شده است. با توجه به نتایج بدست آمده در نگاره‌ی شماره (۵) از تخمین الگوی تحقیق و ضریب متغیر دوره تصدی حسابرسی (۰/۰۱-) و سطح خطای آن (۰/۰۰۳) می‌توان بیان کرد که در سطح خطای قابل پذیرش ۵ درصد، متغیر دوره تصدی موسسه حسابرسی تاثیر منفی و معناداری بر ریسک سرمایه گذاری شرکت‌ها دارد. با توجه به نتیجه بدست آمده در خصوص دوره تصدی موسسه حسابرسی و اینکه تداوم تاثیر منفی و معناداری بر ریسک سرمایه گذاری شرکت دارد می‌توان بیان کرد که هرچه دوره تصدی موسسه حسابرسی در شرکت افزایش یابد، حسابرسی شناخت بیشتری از شرکت پیدا کرده و این موضوع می‌تواند کیفیت کار حسابرسی را افزایش دهد. همچنین، این موضوع از دید بازار یک نشانه مثبت برای شرکت تلقی شده که در نتیجه‌ی آن، ریسک سرمایه گذاری مربوط به شرکت کاهش می‌یابد.

نتایج آزمون فرضیه پنجم و ششم تحقیق:

نتایج حاصل از آزمون F لیمر و هاسمن در نگاره شماره ۶ نمایش داده شده است

نگاره شماره ۶ - آزمون‌های پانل

آماره آزمون	معناداری آزمون	نتیجه
آزمون F تعمیم یافته	۱/۲۷۱۴۱۶	تایید کاربرد FE در برابر OLS
آزمون هاسمن	۱۱/۸۷۳۵۱۴	تایید کاربرد FE

برای بررسی وجود رابطه بین اینکه شرکت توسط مؤسسات بزرگ حسابرسی شده یا نه و اختلاف قیمت پیشنهادی خرید و فروش سهام در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، همانطور که از نگاره شماره ۷ برمی‌آید ضریب متغیر موهومی، شرکت حسابرسی شده توسط مؤسسات بزرگ پایه *AUDIT SIZE* برابر با ۰/۰۲۷۹۰۲ با توجه به آماره *T* و *P*- *VALUE* این متغیر، نتایج نشانگر بی معنا بودن این ضریب در سطح خطای ۵ درصد است. این یافته‌ها نشان می‌دهد، ضریب موهومی، شرکت حسابرسی شده توسط مؤسسات بزرگ با اختلاف قیمت پیشنهادی خرید و فروش سهام در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران رابطه معناداری نداشته باشد و در نتیجه فرضیه پنجم پژوهش پذیرفته نمی‌شود. همچنین برای بررسی وجود رابطه بین دوره تصدی موسسه حسابرسی و اختلاف قیمت پیشنهادی خرید و فروش سهام در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، همانطور که از نگاره شماره ۷ برمی‌آید ضریب متغیر تعداد سال‌های متوالی موسسه حسابرسی (*TENURE*) برابر با ۰/۰۴۵۵۵۹- است. با توجه به آماره *T* و *p*-*Value* این متغیر، نتایج نشانگر معناداری این ضریب در سطح خطای ۱ درصد است. این یافته‌ها نشان می‌دهد، ضریب دوره تصدی موسسه حسابرسی با

اختلاف قیمت پیشنهادی خرید و فروش سهام در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران رابطه منفی معناداری دارد و در نتیجه فرضیه ششم پژوهش پذیرفته می‌شود

نگاره‌ی شماره (۷): نتایج تخمین الگوی تحقیق

متغیر	ضریب متغیر	آماره تی	سطح خطا
اندازه موسسه حسابرسی	۰/۰۲۷۹۰۲	۰/۶۳۲۶۲۷	۰/۵۲۷۴
دوره تصدی موسسه حسابرسی	-۰/۰۴۵۵۵۹	۲/۱۵	۰/۰۳۲
اندازه شرکت	۰/۰۰۰۲۵۴	۰/۰۱۶۰۷۴	۰/۹۸۷۲
تعداد سهام معامله شده	-۰/۰۲۱۸۱۸	-۲/۴۵۷۳۵۱	۰/۰۱۴۵
بازده سهام	۲/۴۸	۰/۰۶۱۷۳۵	۰/۹۵۰۸
بازده سهام	۰/۰۰۲۳	۵/۹۲	۰/۰۰۰
نسبت نقدینگی	-۰/۰۵۹	-۱/۹۸	۰/۰۴۸
<i>F</i> آماره (<i>P-Value</i>)		(۰/۰۰۰) ۱/۹۷۷۰	
ضریب تعیین تعدیل شده		۰/۲۰	
آماره دوربین واتسون		۲/۲۹۹۹	

نتیجه گیری و پیشنهادات :

نتیجه گیری :

فرضیه اول و دوم این پژوهش به دنبال یافتن پاسخی برای این سوال بود که آیا ویژگیهای کیفیت حسابرسی تأثیری بر تاخیر در ارائه گزارش حسابرسی دارند. به عبارت دیگر آیا کیفیت حسابرسی باعث افزایش سرعت فرایند حسابرسی می‌گردد یا خیر؟ در این راستا، از معیارهای اندازه موسسه حسابرسی و دوره تصدی موسسه حسابرسی به عنوان ویژگیهای کیفیت حسابرسی استفاده گردید. نتایج حاصل از فرضیه اول و دوم تحقیق نشان داد که بین اندازه موسسه حسابرسی و دوره تصدی موسسه حسابرسی و به موقع بودن گزارش حسابرسی ارتباط معناداری وجود دارد، به عبارت دیگر مطابق مبانی نظری اندازه موسسه حسابرسی و دوره تصدی موسسه حسابرسی باعث افزایش سرعت فرایند حسابرسی و گزارش حسابرسی به عنوان نتیجه این فرایند می‌گردد. یافته‌های این پژوهش با تحقیق انجام شده پورحیدری و همکاران (۱۳۹۴) مطابقت دارد.

فرضیه های سوم تا ششم این تحقیق به بررسی تاثیر معیارهای کیفیت حسابرسی بر ریسک سرمایه گذاری و عدم تقارن اطلاعاتی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بوده است. معیارهای کیفیت حسابرسی در این تحقیق اندازه‌ی موسسه‌ی حسابرسی و دوره تصدی موسسه حسابرسی است. نتایج تحقیق نشان داد که متغیرهای اندازه‌ی موسسه‌ی حسابرسی تأثیر مثبت و معناداری بر ریسک سرمایه گذاری و برخلاف آن دوره تصدی موسسه حسابرسی تأثیر منفی و معناداری با ریسک سرمایه گذاری در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران دارند. نتایج تحقیق با تحقیق لافوند (۲۰۰۰) مطابقت ندارد و همچنین تنها بین دوره تصدی موسسه حسابرسی و عدم تقارن اطلاعاتی رابطه منفی و معناداری وجود دارد. با توجه به نتایج بدست آمده در کل می‌توان بیان کرد که کیفیت حسابرسی عاملی بسیار مهم در تعیین ریسک سرمایه گذاری در شرکت‌ها محسوب می‌شود زیرا که از معیارهای اصلی کاهش ریسک مربوط به هر شرکت ارائه اطلاعات شفاف و قابل قبول به بازار است. بنابراین، افزایش کیفیت حسابرسی با توجه به تأثیری که بر افزایش شفافیت محیط گزارشگری دارد سبب کاهش عدم قطعیت و عدم تقارن اطلاعاتی در ارتباط با سهام شرکت می‌شود. لذا، زمانی که عدم قطعیت

و عدم تقارن اطلاعاتی در ارتباط با سهام شرکت کاهش یابد موجب می‌شود تا ارزش ذاتی سرمایه گذاری با ارزشی که سرمایه گذاران در بازار برای سهام خود قایل می‌شوند نزدیک بوده لذا سبب نزدیکی ارزش واقعی سهام و ارزش مورد انتظار سهامداران شده که در نهایت منجر به کاهش ریسک سرمایه گذاری می‌شود. حال با توجه به اینکه یکی از اهداف و وظایف اصلی حسابرسی مستقل صورت‌های مالی وظیفه اعتباربخشی به گزارش‌های مالی شرکت‌ها است، در نتیجه هرچه حسابرس بتواند کیفیت بالاتری از خدمات را ارائه نماید، منطقی‌تر بازار نیز با نگرش بهتری به شرکت نگاه کرده و این امر موجب جلب اعتماد بازار از سوی شرکت شده و می‌تواند موجبات رشد و توسعه شرکت را به همراه داشته باشد. نتایج تحقیق با نتایج آلماتیرو و همکاران (۲۰۰۹) مطابقت دارد ولی با تحقیق حکیم و عمری (۲۰۱۰) مطابقت ندارد.

پیشنهادهای کاربردی تحقیق :

۱. به سرمایه گذاران در بورس اوراق بهادار توصیه می‌شود هنگام خرید سهام شرکت‌های مختلف به معیارهای کیفیت حسابرسی (اندازه‌ی موسسه‌ی حسابرسی، تخصص حسابرس در صنعت و تداوم انتخاب حسابرس) توجه جدی شود زیرا یکی از عوامل موثر در مطلوبیت ارائه گزارش‌های مالی شرکت‌ها به بازار، تاثیر و نظارت حسابرس مستقل بر آنها است. افزون بر این به مدیران شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران توصیه می‌شود تا در راستای ارائه گزارش‌های مالی با کیفیت‌تر به بازار سعی نمایند تا به معیارهای کیفیت حسابرسی توجه کرده تا خدمات با کیفیت‌تر از سوی آنان را مدنظر قرار دهند زیرا هر چه کیفیت گزارشگری مالی شرکت‌ها بهبود یابد و سرمایه گذاران اعتماد بیشتری به شرکت داشته باشند، آن شرکت راحت‌تر می‌تواند در جهت تامین نیازهای مالی خود اقدام به تامین مالی از طریق بازار سهام بنماید.
۲. با توجه به این که دوره تصدی بلندمدت موسسه حسابرسی سبب کاهش مدت زمان فرآیند حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌شود و با توجه به اینکه پدیده چرخش اجباری حسابرسان، مقوله‌ای است که با مفاهیمی همچون محافظه کاری، کیفیت اقلام تعهدی، قابلیت پیش بینی سود، عدم هموارسازی سود و ... هماهنگ است، پیشنهاد می‌شود به منظور رد یا حمایت قطعی ادعای چرخش اجباری حسابرس و کوتاه کردن دوره تصدی حسابرس، تحقیقات بیشتری در مورد رابطه میان دوره تصدی حسابرس و موارد یاد شده انجام گیرد.

منابع :

۱. آقایی، محمدعلی و مهدی ناظمی اردکانی، (۱۳۹۱)، تخصص حسابرس در صنعت و مدیریت اقلام تعهدی اختیاری"، دانش حسابرسی، سال دوازدهم، شماره ۹۶، صص ۴-۱۷.
۲. ابرزی، مهدی، صمدی، سعید و تیموری، هادی. (۱۳۸۷). «بررسی عوامل موثر بر ریسک و بازده سرمایه گذاری در محصول مالی»، صص ۱۲۳-۱۵۲.
۳. برزیده، فرخ و معدنچی ها (۱۳۹۳) تاثیر تخصص موسسه حسابرسی در صنعت بر تاخیر گزارش حسابرسی، مجله حسابرسی: نظریه و عمل، سال اول، شماره ۱، صص ۱-۱۹.
۴. پورحیدری، امید، برهانی نژاد، سعیده و وحید محمدرضا خانی (۱۳۹۴)، بررسی تاثیر کیفیت حسابرسی بر به موقع بودن گزارش حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، دانش حسابرسی، سال چهارم شماره ۵۸، بهار، صص ۸۵-۱۰۴.
۵. راست پسر دودکش، علی و حسن زاده، محمد (۱۳۹۴) بررسی رابطه بین عدم تقارن اطلاعاتی و کیفیت حسابرسی، دومین کنفرانس بین المللی اقتصاد، مدیریت و فرهنگ ایران اسلامی.
۶. ثقفی، علی و معتمدی فاضل، مجید. (۱۳۹۰). «رابطه میان کیفیت حسابرسی و کارایی سرمایه گذاری در شرکت‌های با امکانات سرمایه گذاری بالا»، مجله پژوهش‌های حسابداری مالی، سال سوم، شماره چهارم، شماره پیاپی (۱۰)، زمستان ۱۳۹۰، صص ۱-۱۴.

۷. حساس یگانه، یحیی و آذین‌فر، کاوه. (۱۳۸۹). «رابطه بین کیفیت حسابداری و اندازه موسسه حسابداری»، بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، شماره ۶۱، صص ۸۵-۹۸.
۸. خدادادی، ولی و کارگرپور، خاطره. (۱۳۸۸). «بررسی رابطه بین جریان نقد عملیاتی و نسبت‌های نقدینگی با بازده سهام در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران»، فصلنامه حسابداری مالی، شماره ۱، صص ۶۰-۷۵.
۹. خدای پور، احمد و دلدار، مصطفی و محمد رضا خانی، وحید (۱۳۹۲)، بررسی تأثیر هزینه‌های نمایندگی و عدم تقارن اطلاعاتی بر کیفیت حسابداری، فصلنامه دانش حسابداری، سال سیزدهم، شماره ۵۰، صص ۶۵-۸۹.
۱۰. سجادی، سید حسین؛ فرازمنند، حسن و قربانی، صادق. (۱۳۹۱). «تأثیر تداوم انتخاب حسابرس بر کیفیت حسابداری»، مجله پیشرفت‌های حسابداری، سال چهارم، شماره ۱، بهار و تابستان ۹۱، صص ۸۱-۱۰۸.
۱۱. سجادی، سید حسین و نیک کار، جواد و حاجی زاده، سعید (۱۳۹۲)، تأثیر معیارهای کیفیت حسابداری بر ریسک سرمایه‌گذاری در شرکت‌های بورسی، فصلنامه دانش حسابداری، سال سیزدهم، شماره ۵۰، صص ۵۲-۷۹.
۱۲. طالب نیا، قدرت‌الله و شیرینی، احمد رضا و ضرابی، مریم (۱۳۹۲) بررسی تأثیر مدیریت سود و کیفیت حسابداری بر سرمایه‌گذاری بیش از حد شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه دانش حسابداری، دوره ۱۳، شماره ۵۳، صص ۱۲۰-۱۴۸.
۱۳. وکیلی فرد، حمید رضا و طالب نیا، قدرت‌الله و صباغیان طوسی، امید (۱۳۹۵) اثر کیفیت حسابداری بر اقلام تعهدی اختیاری و ارائه گزارش حسابداری مشروط، پژوهش‌های حسابداری و حسابداری، سال ۸، شماره ۲۹، صص ۹۷-۱۲۴.
۱۴. مرادی، مهدی، و مهدی پورحسینی (۱۳۸۸)، بررسی برخی ویژگی‌های مالی و غیرمالی و مدت زمان اجرا و تکمیل عملیات حسابداری در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، تحقیقات حسابداری، ۱، صص ۱۶۸-۱۸۵.
۱۵. مهدوی، غلامحسین و حسینی نیا، سمیه (۱۳۹۴)، بررسی اثر بخشی کیفیت حسابداری بر کاهش تاخیر در ارائه گزارش حسابداری شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه دانش حسابداری، سال ششم، شماره ۲۱، صص ۷-۳۰.
۱۶. لامینی، وحید و مرفوع، محمد (۱۳۹۴)، رابطه بین کیفیت افشای اطلاعات و تاخیر در زمان صدور گزارش حسابداری، فصلنامه مطالعات تجربی حسابداری مالی، سال ۱۱، شماره ۴۵، صص ۵۱-۷۱.
۱۷. نمازی، محمد و خواجوی، شکرالله. (۱۳۸۳). «سودمندی متغیرهای حسابداری در پیش‌بینی ریسک سیستماتیک شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران»، بررسی‌های حسابداری و حسابداری، سال یازدهم، شماره ۳۸، زمستان ۱۳۸۳، صص ۹۳-۱۱۹.

18. Abidin, S. and Ahmad-Zaluki, N.A. (2012). Auditor industry specialism and reporting timeliness. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 65, 873-878.

19. Almutairi, A.R., Kimberly, A.D. and Terrance, S. (2009). Auditor tenure, auditor specialization, and information asymmetry. *Managerial Auditing Journal*, 24 (7), 600-623.

20. Beaver, W., P. Kattler, and M. Scholes. (1970). The association between market determined and accounting determined risk measures. *The Accounting Review*, Vol.45, pp.645-682.
21. Defond, M.L., T.J. Wong and S. Li. (2000). "The impact of improved auditor independence on audit market concentration in Chian. *Journal of Accounting and Economics* 28: 269-305.
22. Gul, Ferdinand A., J. Tsui, Charles J. P. Chen. (1998). "Agency Costs and Audit Pricing: Evidence on Discretionary Accruals", *Working paper*, City University of Hong Kong.
23. Hakim F, Omri M.A. Quality of the external, information asymmetry, and Bid–ask spread. *The Journal of Accounting and Information Management* 2010; 18: 5-18.
24. Jensen, M.C., Meckling, W.(1976). "Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs, and capital structure", *Journal of Financial Economics*, 3, pp. 305–360.
25. Modigliani, F, Miller, M.H. (1958). The cost of capital, corporation finance and the theory of investment. *American Economic Review*, Vol. 48, PP. 261-297.
26. Markowitz, H, M. (1952). Portfolio Selection. *Journal of Finance*, v7(1), 77-91.
27. Pastor, L., and P. Veronesi. (2003). "Stock valuation and learning about profitability", *Journal of Finance* 58: pp, 1749-1789.
28. Reheul, A.M., Caneghem, T.V., and Verbruggen,S. (2016). Audit report lags in the Belgian nonprofit sector: An empirical analysis. *Accounting and Business Research*, ۴۳(۲), ۱۵۸-۱۳۸.
29. Tao, .M. (2012). "Financial Reporting Quality and Information Asymmetry: Evidence from the Chinese Stock Market". <http://ssrn.com>.
30. Turel, A., Turel, A., and Çiftci, H.N. (2016).IFRS Adoption and Audit LAG: Evidence from Turkey. *International Conference on Economic and Social Studies*, ۱۰ -۱۱, Sarajevo, Turkey.